

наук.-практ. конф., м. Одеса, 21 трав. 2021 р. Одеса, 2021 С. 288–291. URL: <https://cutt.ly/AMnfsjS> (дата звернення: 08.11.2022).

3. Шмаленко Ю. Особливості правового регулювання медіації в Україні. Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні : матеріали круглого столу, м. Одеса, 19 лист. 2020 р. Одеса, 2020. С. 118–123. URL: <https://cutt.ly/BMnfgl8> (дата звернення: 08.11.2022).

4. Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України від 21 січ. 2019 р. № 172/5/10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19> (дата звернення: 27.10.2022).

5. Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину. Безоплатна правова допомога : вебсайт. URL: <https://cutt.ly/CMnfcTM> (дата звернення: 27.10.2022).

6. Три роки реалізації програми відновного правосуддя для неповнолітніх: результати та висновки. Міністерство юстиції України : вебсайт. URL: <https://cutt.ly/ZMnfnZD> (дата звернення: 08.11.2022).

Науковий керівник: Турченко Ольга Григорівна к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Шухманн Вадим Александрович

*здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин імені В. Д. Гаврилишина
Західноукраїнського національного університету*

РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Одним зі складних викликів, що стоїть сьогодні перед усім світом, є

забезпечення прав і свобод такої категорії людей, як біженці. Дану проблему активно обговорюють в Організації Об'єднаних Націй, яка постійно надає допомогу біженцям і особам без громадянства та продовжує пошук нових та ефективних засобів захисту цієї категорії населення. Сьогодні, як і у минулому столітті, біженці належать до найбільш уразливої групи. Сучасне поняття «біженець» було закладено в Статуті Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Біженцем є особа, в якій відсутнє громадянство тієї країни, в якій просила притулку, а також яка мала обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування за певними ознаками, зокрема: раса, віросповідання, інше громадянство чи політичне переконання і не користувалася захистом країни громадянства.

Варто зазначити, що переслідування за належність до певної соціальної групи раніше не було вказано у визначенні поняття «біженець». Етапом створення законодавства щодо регулювання статусу біженця став період з 1914 по 1938 рр., який припадає на початок Першої світової війни та міжвоєнні роки. Перший крок становлення статусу біженця був зроблений Лігою Націй, завдяки якій в серпні 1921 року пройшла перша конференція з питання біженців. На конференції було прийняте рішення про заснування посади Верховного комісара. Друга світова війна різко погіршила ситуацію щодо регулювання статусу біженців. Кількість біженців після початку війни перевищила 21 млн. Надалі Ліга Націй не могла виконувати свої першочергові обов'язки в повному обсязі, тому була ліквідована. Для того, щоб допомогти біженцям, які були переміщені за роки конфлікту по всій Європі, в 1944 році була заснована Адміністрація Об'єднаних Націй з питань допомоги та повоєнної відбудови (ЮНРРА). Завдяки цій установі було організовано повернення мільйонів біженців на батьківщину [1].

Після закінчення Другої світової війни питання допомоги біженцям, в якості першочергового, було включено до порядку денного першої сесії Генеральної Асамблеї ООН в 1946 р. На початку 1947 року Організація Об'єднаних Націй заснувала Міжнародну організацію у справах біженців

(МОБ). Це була перша установа, яка всебічно розглядала всі аспекти захисту біженців на міжнародній арені, а саме: реєстрацію, визначення статусу біженця, репатріацію, переселення, правовий і політичний захист. Але у 1951 році через вороже ставлення країн МОБ довелося розформувати. На сьогодні для регулювання становлення статусу біженця є Конвенція 1951 року про статус біженців і Протокол 1967 року, що стосується статусу біженців, прийняті з потребою дати юридичне поняття статусу біженців в післявоєнних умовах. Правові засади, закріплені в цих нормативно-правових актах, відображені в багатьох міжнародних, регіональних і національних актах, прямо або поверхнево регулюють сферу поводження з біженцями. Однак, визначення «біженець», зазначене в Конвенції про статус біженців 1951 року на даний час інкорпоровані в національне право багатьох держав. Деякими країнами застосовується практика рецепції, тобто вони сприймають вищеназвані міжнародні акти без зміни шляхом прийняття закону про визнання цих актів [3].

Конвенція 1951 року визначає біженців як осіб, які в силу цілком обґрунтованих побоювань, стали жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань і знаходяться за межами країни своєї громадянської приналежності, тому не можуть користуватися захистом цієї країни або не бажають користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи певного громадянства і перебуваючи за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не можуть або не бажають повернутися до неї внаслідок таких побоювань [4].

Домінуюче в міжнародному праві визначення поняття «біженець», що містить Конвенція 1951 р., відображає вичерпний перелік критеріїв щодо статусу біженців. Разом з тим, держави з метою допомоги іншим особам, які на їх думку потребують захисту, можуть розширювати зазначене визначення. Варто відзначити, що розширення даного поняття є правом держави, а не обов'язком.

Положення щодо статусу біженців також міститься в низці інших міжнародних документів, зокрема, таких як:

- Конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949 р.);
- Угода про скасування віз для біженців (1959 р.);
- Конвенція Організації африканської єдності, яка регулює специфічні аспекти проблеми біженців в Африці (1969 р.);
- Конвенція про статус апатридів (1954 р.);
- Декларація ООН про територіальний притулок (1967 р.);
- Додатковий протокол до Женевської конвенції, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (1977 р.);
- Європейська угода про передачу відповідальності за біженців (1980 р.).

Отже, виходячи з вищевикладеного слід констатувати, що найбільш важливими серед міжнародних документів, які регламентують права біженців, є Женевська Конвенція про статус біженців 1951 р. і Нью-Йоркський протокол 1967 р., що стосується статусу біженців. Вони й на сучасному етапі залишаються основними міжнародними документами, що гарантують правовий захист біженцям.

Питання статусу біженців залишається актуальним і на сьогоднішні.

За даними ООН, кількість українських біженців в результаті російської агресії на Україну від 24 лютого 2022 року становить 9 млн. осіб [2]. Звичайно, що наслідки цього явища даватимуться взнаки тривалий час, навіть після закінчення війни і перемоги України. І стосуватимуться вони як економічних, так і соціально-культурних аспектів життя українського соціуму.

Європа стала центром тяжіння більшості біженців, адже завдяки Шенгенській угоді між країнами, на території Європейського Союзу немає кордонів та митного контролю [5]. Тобто, нелегальному мігранту достатньо потрапити до будь-якої країни Європейського Союзу, щоб потім пересуватися по всьому ЄС у пошуках кращих умов без жодних обмежень. Ускладнилася ситуація тим, що європейські країни, зокрема Німеччина, Австрія, Угорщина,

Франція та інші, надають досить велику грошову допомогу біженцям, допомагають із житлом та працевлаштуванням. Добрі наміри, бажання допомогти тим, хто цього потребує, забезпечити захист, призвело країни ЄС до такого стану, в якому їм самим потрібна допомога, так як вони не були готові до такого потоку біженців.

Джерела:

1. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2752>.
 2. Авірюха А. Особливості правового статусу біженців у національному та міжнародному праві. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/55522>
 3. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 р. та Протокол щодо статусу біженців 31 січня 1967 р. // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 17. Ст. 165.
 4. Микитенко Є.В. Щодо особливостей правового регулювання статусу біженців. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. №14. Том 1. С.38-40.
 5. Свящук А.Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності. Навчальний посібник. Харків: Видавництво ФОП Голембовська О.О.»», 2018. 325 с.
- Науковий керівник: Дракохруст Тетяна Вікторівна д.ю.н.,доцент, професор кафедри міжнародного права та міграційної політики Західноукраїнського національного університету.*